

СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

С. І. Редька

На сьогодні у міжнародній банківській практиці, успішні банки все частіше будують свою діяльність на основі нової економічної логіки, що встановлює чіткий взаємозв'язок між продуктивністю капіталу, конкурентноздатністю та інтенсифікацією діяльності фінансово-кредитних установ. Цей процес передбачає використання передових науково-технологічних досягнень для підвищення продуктивності та результативності систем. Як наслідок, інноваційна діяльність стає базисом усіх якісних, кількісних і структурних змін, а стратегічні нововведення є постійними супутниками у діяльності глобальних фінансових структур. Для вітчизняної ж банківської справи дана тематика відзначається особливою актуальністю, оскільки посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів призвело до зростання конкурентної боротьби на ринках банківських продуктів і фінансових ресурсів. У зв'язку з цим єдиним джерелом вирішення проблем залишаються банківські інновації та їх ефективне впровадження.

Питаннями дослідження реалізації стратегій інноваційного менеджменту на ринку банківських послуг займалися: В. Александрова, О. Амоша, Ю. Бажал, Л. Безчасний, І. Брітченко, О. Василик, О. Васюренко, А. Власова, А. Гальчинський, В. Гейць, В. Грушко, І. Гуцал, Б. Данилишин, М. Данько, М. Долішній, А. Єпіфанов, М. Савлу.

Серед зарубіжних учених різні аспекти цієї проблеми вивчали Х. Барнет, С. Кузнець, Г. Менш, Б. Санто, Дж. Сінкі, Р. Солоу, Дж. Стиглиць, Б. Твісс, Ф. Фабозци, Х. Фрідмен, Х. Хауштайн, Я. Хонко, А. Шпідгофф, Й. Шумпетер та ін.

Мета статті – визначити стратегію управління інноваціями на ринку банківських послуг,

яка зобов'язана передбачати такі напрями розвитку національної інноваційної системи.

Для вирішення цих проблем були поставлені такі завдання, як побудова інноваційної інфраструктури, підвищення фінансової зацікавленості в забезпеченні ефективного використання результатів науково-технічної діяльності за допомогою управління інтелектуальною власністю, створення прогресивної системи обліку інформації про результати проведених наукових досліджень і технологічних розробок, які здійснюються організаціями різних організаційно-правових форм і різних форм власності.

Характерною рисою сучасного розвитку окремих країн – лідерів світового ринку – є зростання ролі кредитних важелів фінансового забезпечення інноваційної діяльності. У ринковій економіці інновації є ефективним засобом конкурентної боротьби, оскільки, створюючи для споживачів більшу цінність, ніж традиційні товари та послуги, вони сприяють зростанню доходів компаній-інноваторів, збільшенню їх ринкової частки і, зрештою, підвищенню вартості їх бізнесу. Сьогодні впровадження інновацій у комерційних банках є систематичним процесом і каталізатором зростання індустрії фінансових послуг та формування нових сегментів фінансових ринків. Причому метою інноваційної діяльності банківських установ є не тільки збільшення власних доходів, а і створення сприятливих умов для ефективного розвитку реального сектора економіки та соціальної сфери. Будь-які аспекти діяльності банків у сучасних умовах є сферою впровадження інновацій: розробляються нові банківські продукти та послуги, фінансові інструменти та технології обслуговування, змінюються організаційні структури та бізнес-процеси кредитних організацій,

застосовуються інноваційні канали збуту та методи реклами. Тому не випадково найвідоміші зарубіжні банки входять, за висновками аналітиків, до компаній – світових інноваційних лідерів. Усі ці процеси вимагають знання фахівцями банківської справи базових категорій і принципів інноваційного менеджменту у банківській сфері та напрямів трансформування банківського бізнесу під впливом сучасних інформаційних технологій і процесів інтернаціоналізації фінансових ринків.

Разом із тим узагальнення досягнень економічної думки засвідчує, що, незважаючи на значну кількість наукових досліджень щодо управління інноваційною діяльністю банківської установи та розроблення напрямів і стратегій розвитку інноваційного менеджменту, вона поки що остаточно не вирішена. Подальшого розвитку потребує комплекс питань, пов'язаних з формуванням принципово нового механізму ресурсного та законодавчого забезпечення інноваційного процесу, визначенням перспективних технологій управління ним, формуванням спеціалізованих фінансових інститутів і інтеграційних об'єднань у цій сфері, поглибленою трансформацією методологічних засад банківського інноваційного менеджменту в ефективні моделі управління, впроваджених у провідних країнах.

Універсальні банки для стратегічного розвитку, повинні розробляти ефективні моделі вкладання коштів і агресивного проникнення в інвестиційний бізнес, справу страхування і управління активами, які повинна розробляти та впроваджувати система інноваційного менеджменту. Саме тому дослідження теоретичних засад і практичних механізмів формування та впровадження стратегічного розвитку інноваційного менеджменту на ринку банківських послуг спрямоване на забезпечення банківської системи та макроекономічної збалансованості економіки України, що є вкрай актуальним. Для реалізації ефективних форм інноваційного менеджменту потрібна визначена стратегія управління інноваціями на ринку банківських послуг, яка зобов'язана передбачати такі напрями розвитку національної інноваційної системи, як побудова інноваційної інфраструктури, підвищення фінансо-

вої зацікавленості в забезпеченні ефективного використання результатів науково-технічної діяльності за допомогою управління інтелектуальною власністю, створення прогресивної системи обліку інформації про результати проведених наукових досліджень і технологічних розробок, які здійснюються організаціями різних організаційно-правових форм і різних форм власності. У зв'язку з цим єдиним джерелом вирішення проблем залишаються банківські інновації та їх ефективне впровадження. Проте сьогодні в Україні можливості інноваційного менеджменту банківської системи щодо фінансового забезпечення інноваційної діяльності реалізуються не в повній мірі. Проблеми полягають у відносно обмежених обсягах акумульованих ресурсів, складності та ризикованості інноваційного кредитування, відсутності необхідних технологій і досвіду ефективного проектного та венчурного фінансування, наявності законодавчих обмежень тощо. Для більшості вітчизняних банків ці операції можна вважати новими, але перспективними з погляду стрімкого зростання уваги до інноваційного розвитку в суспільстві, що зумовлює актуальність дослідження механізмів стратегічної взаємодії банківського капіталу та інновацій як гарантів забезпечення стійкого економічного зростання в Україні. Тому для вітчизняної банківської справи дана тематика відзначається особливою актуальністю, оскільки посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів призвело до зростання конкурентної боротьби на ринках банківських продуктів і фінансових ресурсів.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. визначає інвестиції як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інші види діяльності, у результаті чого створюється прибуток або соціальний ефект.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає інноваційну діяльність як діяльність, спрямовану на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентноздатних товарів і послуг [1]. Початком інноваційної діяльності є ви-

никнення ідеї, автором або носієм якої є інноватор як особистість або колектив інноваторів-однотимців, що доводять ідею до інноваційного продукту, що набуває визнання у процесі комерціалізації. Тобто основу інноваційної діяльності, її базисну субстанцію становить творча інтелектуальна праця інноваторів. Поряд з тим не слід забувати і про передумови виникнення інновацій, як причин що спонукають до інноваційної діяльності. У банківській практиці такими передумовами є зменшення клієнтської бази, посилення конкуренції, зростання вартості банківських продуктів чи послуг, втрата достатнього рівня безпеки тощо.

Характерною особливістю інноваційної діяльності є створення нового продукту, який необхідно зареєструвати і сертифікувати, визначення правових відносин щодо інтелектуальної власності та її захищеності у процесі просування на ринок. У кінцевому підсумку критерієм успішної інноваційної діяльності завжди стає частка інноваційної продукції, яка потрапляє на ринок.

Системи менеджменту, що використовують інноваційний підхід до свого функціонування і розвитку, покликані вирішити низку завдань, інколи достатньо суперечливих і навіть взаємовиключних:

- постійне оновлення асортименту продукції;
- оновлення і створення нових виробничих систем;
- нарощення ефективності виробничо-збутової діяльності;
- розроблення і реалізація стратегії і тактики боротьби за лідерство;
- підпорядкування діяльності всіх підрозділів виробничих систем режиму складного відтворювального процесу;
- поєднання гнучкості й адаптивності дрібносерійного виробництва.

Вирішуються ці завдання через створення динамічної і гнучкої системи управління та широке делегування повноважень тим рівням менеджменту, що можуть продукувати інноваційні ідеї і втілювати їх у життя. А координація усіх робіт із залучення інновацій у практику роботи банку чи створення їх власними силами здійснюється, як свідчить міжнарод-

ний досвід, через підсистему інноваційного менеджменту. Таким чином, інноваційний менеджмент банку – це підсистема загального менеджменту фінансово-кредитної установи, головною метою якої є управління інноваційними процесами. Характерними рисами функціонування такої підсистеми повинні стати:

- цілісність: узгодження інноваційних цілей із місією банку та його стратегічними цілями;
- адаптивність: ретельний моніторинг стану зовнішнього та внутрішнього середовища банку і цілеспрямований пошук інновацій;
- синергічність: вплив на діяльність банку забезпечується розробленням ефективної інноваційної політики, спрямованої на створення в банку такого середовища, яке б заохочувало до інноваційного пошуку.

Із визначення сутності інноваційного менеджменту та інноваційної діяльності банку бачимо, що невід'ємною їх складовою є інноваційні процеси, тобто процеси безпосереднього перетворення ідеї на інновацію, що задовольняє певні потреби. Поряд з тим, інноваційний процес – це послідовний ланцюжок дій, що охоплює стадії створення новинки та впровадження її у практику. Усі існуючі у банку процеси за логікою їх проведення можна поділити на три групи.

1. Простий внутрішньоорганізаційний, тобто процес, що передбачає створення і використання інновацій у рамках одного і того ж банку в такому випадку нововведення не набуває форми нового банківського продукту, а лише вдосконалює технологію виробництва вже існуючих продуктів або будь-яку сервісну технологію.

2. Простий міжорганізаційний процес, що передбачає формування нового банківського продукту, призначенням якого є просуванням на ринку в якості предмету купівлі-продажу.

3. Розширений інноваційний процес здебільшого пов'язаний із формуванням комплексного банківського продукту, коли під час його формування банк співпрацює зі своїми партнерами, перерозподіляючи таким чином інноваційний процес між окремими учасниками.

Необхідно також зауважити, що під час інноваційного процесу створюються не лише очікувані інноваційні продукти, а й супроводжувальні інновації, що є результатом креативної (творчої) інноваційної діяльності на певному її етапі. Також процес формування і використання банком нововведень є складною комплексною проблемою, що пронизує такі функціональні сторони, як планування, розробка проектів, маркетинг, виробництво. Не викликає жодного сумніву значення взаємозв'язку інноваційного потенціалу банку і його конкурентних позицій. Сучасні банки оперативні реагують на тенденції, що складаються у ринкових умовах, періодично не просто орієнтуючись на клієнтуру, а і формуючи у неї певні стимули та потреби, що зумовлюють швидку реакцію на нововведення банку. На сьогодні практично для будь-якого банку гостро постає питання здатності своєчасно і енергійно ініціювати інноваційні процеси та управляти ними, оскільки це є критерієм виживання банківської установи на ринку.

Інноваційний менеджмент, на наш погляд, слід розглядати не лише як складову системи менеджменту банку, але і як одну із самостійних функціональних систем, доцільність управління якою не викликає жодних сумнівів. Отож, інноваційний менеджмент банку як самостійна система – це сукупність економічних, мотиваційних, інноваційних процесів, тобто процесів, що передбачають створення і використання форм управління інноваційною діяльністю банківської установи.

Перехід до ринку і особливо сучасний стан економіки України істотно змінили умови комерціалізації інноваційних ідей. Пошук споживача, оперативність, ефективність, конкурентоспроможність, можливість фінансового забезпечення стали важливими критеріями інноваційної діяльності та її інфраструктурної підтримки. Особлива роль у цих процесах, на наш погляд, повинна відводитись банкам не тільки як кредиторам інноваційних підприємств, але й як ініціаторам і розробникам інновацій. А сучасні світові тенденції розвитку банківських інновацій відображають надзвичайно актуальну проблему – вибір стратегії

щодо інноваційної діяльності. Виникає необхідність у відповіді на питання: у яке русло буде спрямовано інновацію і яким чином вона вплине на мету банку та на кінцевий результат і чи виправдає вона суму інвестицій, що була в неї вкладена. Саме тому вважаємо за необхідне при розробці інноваційної стратегії банку особливо звертати увагу на ряд важливих аспектів:

1) критична оцінка сильних і слабких сторін банку як з позиції місця на ринку банківських послуг, так і з позиції ресурсного потенціалу;

2) врахування взаємозв'язків між: окремими підрозділами банку та відповідного інформаційного забезпечення (необхідно пам'ятати, що інформація, особливо поточна, має здатність швидко застарівати);

3) аналіз і оцінка життєвого циклу інноваційного продукту як результату інноваційної діяльності;

4) відсоток затрат на інноваційну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з титулу екрана.
2. Абакуменко О. В. Фінансові інновації на ринку цінних паперів / Абакуменко О. В. // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12.
3. Стеченко Д. М. Інноваційні форми регіонального розвитку / Стеченко Д. М. – К. : Вища школа, 2002. – 254 с.
4. Момот О. М. Інтегровані банківські послуги та конкурентоспроможність банківської системи / О. М. Момот, І. Г. Брітченко ; під наук. ред. Брітченка І. Г. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 315 с.
5. Ера банковских инноваций // Банковская практика зарубежом. – 2006. – № 7. – С. 47–50.
6. Федулова Л. І. Інноваційна економіка / Федулова Л. І. – К. : Либідь, 2006. – 480 с.
7. Чечетов М. Інноваційна складова ринкової трансформації / Чечетов М. // Економіка України. – 2004. – № 11. – С. 18–28.